

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 31. МАЈА 1884.

* ГОДИНА IX *

ПОЗОРИШТЕ

* БРОЈ 42. *

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Палази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ХАМЛЕТ.

Трагедија у 5 чинова, од Виљема Шекспира, с енглеског превео др. Лаза Костић.

(Наставак.)

ПРВИ ЧИН.

Појава **У.**

Даљи крај придворја. (Враћа се *Дух* и *Хамлет*.)

Хамлет.

Куда ме водиш? Збори, даље не!

Дух.

Слушај ме.

Хамлет.

Хоћу.

Дух.

Дође скоро час
кад морам да се вратим у муке
накленог отиља.

Хамлет.

Јадни душе, јао!

Дух.

Немој ме жалит', само нази, чуј,
што будем казао.

Хамлет.

Збори, слушам рад.

Дух.

Освети тако кад ме будеш чуо.

Хамлет.

Шта?

Дух.

Ја сам оца твога дух:
осуђен ићи ићу донекле,
а дању чамит' постом огњеним,
док сва на чисто не изгоре зла,
што жив починих. Али кад бих смео
да кажем тајне моје тамнице,
најлакша би те приповести реч
расцеп'ла ум ти, смрзла б' младу крв;
к'о звезде би ти очи испале,
одекочили б' од главе увојци,
а свака драка усправила б' се
к'о бодље морског јежа кад је љут.
Ал' та се вечна не открива вест

од меса ушима. — Чуј, чуј, о чуј! —
Ако ти шкад отац беше драг — —

Хамлет.

О Боже!

Дух.

Освети му убијетва ружни ерам.

Хамлет.

Убијетва?

Дух.

Убијетва, да, најирњег, правог зла,
најчуднијег, најнеприроднијег.

Хамлет.

Говори брзо; да ми освета
полети живо к'о молитве реч
ил' мис'о љубавника.

Дух.

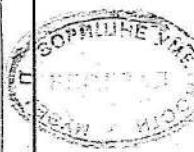
Вољан си;
и био б' љењи него масни жбун,
што мирно жмем на води Летиној,
кад не би план'о ту. Сад, сине, чуј:
У врту, веле, змија м' уједа
у сну: тако се данеки вара свет
о мојој смрти причу слушајућ
преварничу; ал' драго дете, знај,
та змија, што ти оца уједе
носи му круну сад.

Хамлет.

О, пророчка ми душо! Зар мој стриц?

Дух.

Да — да, та гадна, та прељубна звер,
приволела је ерамном блуду свом,
преварном снагом, умним чинима
(О проклет ум и чини, што им моћ
занесе дотле!) Краљице ми свест,
најверније, бајаги, љубе ми:
О, Хамлете, какав то беше пад!
Од мене, што је љубљах вером том,
којом се назвах њеним пред Богом,
на уштву таку спаси што је слаб

С 11 - 9

уз мене сваком снајом природном!
Врлине праве не мож' свладат' блуд,
анђелским видом нек' се преруши,
а похота у рајској постели
и анђела се божјег насити
те тражи гној.

Ал' стан! Бојим се, чујем зорин цик;
да сврним сад: — У врту снавах свом,
по ручку мој свакидаш обичај;
докраде ми се у зао час твој стриц,
стакленце носећ' кlete бунике,
у завијутке уха сасу мот
заразни ток, што сатре људску крв,
пролетив брз, ка' жива, тело све,
те невидовно танку, здраву крв,
к'о киеац' кад у млеко укаша,
угруша еву: и мојој тако би;
од једном губа обузе ме свог,
к'о бони Лазар глатким телом се

у крастав створих гад.
Братовља тако рука у иб сна
узе ми живот, круну, краљицу:
У цвету мојих греха окинут,
без причести, незван, непомазан,
без покаје на страшни послан суд
на глави моје недостатке све.
О, страшно! Ништа страшније!
Има л' у теби крви, не дај то;
не дај краљевској данкој постели,
да буде легло блудној саблазни.
Ал' како било, да то свршиши ти,
не грени дунце; штеди мајку ти,
њој суди Бог и оног триља бод
у грудма, што је мучи вечито.
Остај ми збогом! Свица бледи зрак
близину јутра тиме казујућ.
Сад, збогом, збогом, збогом! Памти ме!

(Оде).

(Наставиће се.)

Шпањолска позоришта.

(Свршетак.)

Код свију позоришта уређено је, да се за улазак у саму зграду за себе нешто плати за право на седиште. Кome је доста само та „ентрада“, како је Шпањолци зову, може се, до душе, за све време представе мувати које куда по згради, али никаде не може сести и скрасити се.

Наравно, да свакад има и таких, и то доста, који се задовољавају тиме, да плате тридесет новчића или нешто више, те да се тамо са својим рођацима и познаницима забављају између чинова, да се тада и у ложама појављују, а за време представе да се где год у куту притаје, слушајући и гледајући колико према ирилици узмогиу.

Espectaculos — представе — почињу се онда, кад се код нае обично свршавају. Пре девет сата представа се тамо никада не почине, а до ноћи никад се не сврши.

Из нутра су сва позоришта укусно намените и провиђена са свима угодностима и пријатностима за полазнике. Улазак је редовно простран и за највећу павалу, степенице широке и згодне, коридори изванредно уденени и стоје у свези

са мањим и величим дворанама, са кафанама и гостопонцима позоришним. Између чинова тамо се мушки шетају, ћеретају, читају вечерње новине, разговарају се о дневним новостима, и пуште цигаритос, или како их у Мадриду зову „петилос.“ Одмори су вазда врло дугачки. Пушчење пак није иштица необично у позоришту, јер познато је, да Шпањолац без тога не може живети.

Паркет је по среди раздељен уздужним пролазом, и то од предњих клупа па све до последњих до *paradaisa*, како се званично називају последња седишта.

Паркет је у сваком погледу изврстан, и са сваког седишта види се цела позорница.

Осветљење је свуда јасно, на степеницима, по ходницама, а парочито међу гледаоцима.

Позориште је из нутра окињено ложама, које изгледају као ситни мали балкони, те га је милина погледати на све стране кад се напуни. У полуокругу над собом гледа човек тада дивне групице лепих Мадриђанака у свакојаком, а у дворском

позоришту у омиљеном свечаном оделу. Злато и дијамант, најраскошије расуто Шпанијолкама по преносу, у ушима, по гаравој кости, сија се и блиста са свију страна, надмеђу њи се са великим тамним очима, које треперују као звездице. Поред тога лепезе се на све стране таласају као вали на узбуркању језеру каквом. Испод њих су доле мушки у фраковима и у белим махранама око врата, а тако исто и по ложама, где су у једно и дворане за примање пријатеља и познаника.

Свуда можеш лутати очима, никаде не ћеш угледати тамна кута, или непријатна изгледа. Сваки може свакога видети у дворани: тако је лепо све осветљено. При том није никако чудо ако онај или овај поведе и исто у позориште, или ако код твоје сусеткиње спазиши на крилу њену љубимицу мачку, или ако чујеш иза тебе дреку одојчета за матером. Први пут, кад сам чуо тај тако природан глас у кући, потпуно вештини посвећеној, једва сам могао очима својима веровати. Беше то у Царџула позоришту, а даваше се балет „Есцелзор“. И краљица беше у позоришту. На једаред стаде нека дрека дечија испод мене, управо међу ложама првога реда. Ја се надисем над наслон пред собом, и кад погледам, видех у ложи под собом врло младу елегантну госину, поред које беше и лепушкаста слушкиња, која држава у наручју дете у јастуке новијено. Машине не престаде викати, и мати, да га

умира, узе га од слушкиње, са свим не-приметно раскошом своју хаљину од тамне свиле и стаде дојитије своје чедо, без сумње првенче. Дивна мила слика! За време представе појављаше се то још неколико пута, док дете не засна најпосле невинно и блажено на крилу слушкињином.

Тај за мене тако интересантан, а за шпанијолска позоришта тако карактеран, али п обичан догађај, ником не нађе у очи; док се најпосле нисам и ја сам престао томе чудити, кад сам имао прилике сваки дан у позоришту, или при шетњи на кулици у штеталишту видети младе жене како се ни најмање не „женирају“ задојити своје чедо, па ма их ко беспослен гледао.

Што је тако пријатно у позориште ићи и тамо седети, томе доприносе много, бар у Мадриду, ваљане представе. Опера одговара највећим очекивањима. Балет ваља да је само у Паризу тако сјајан, али што се тиче покрета у лантонима и целини, т. ј. свих играча у маси, тако што љуписко и чаробно тешко ће се и где моћи наћи. У позориштима превлађује у велико шпанијолска драма стара тако исто као и нова, модерна. Изврених глумаца свакад има довољно. Публика прати сваку реч, сваки покрет играча, што све доказује, да јој је позориште прва потреба; а да јој је поред тога у правом смислу то и права морална школа, увидеће се по томе, што безброя њих, који не знају читати, овде то најбоље надокнађују.

ЛИСТИЋИ.

ПОЗОРИШТЕ.

* (Драматисање колере.) У тридесетим годинама овога века било је у моди износити на позорницу болести и како се умире од њих. Цела ондашиња драмска књижевност беше препуњена медицином и лешевима. У то доба приказан је у Италији, и у једном делу ондашиње Аустрије, комад: „Il cholera morbo“, у нет чинова и примљен је доста добро. У том комаду долазе на позорницу побољевања од колере и нека мати, поред болова од те болести, умире још и од жаљости, што јој не допуштају, да види своју де-

цу и да их благослови на сајмском часу. Критичари из тог времена вели, да је писац необично живо и природно представио тај призор. Као што то обично бива у шаљивим играма, и овде се нађе млади даровит лекар, који оболелу мајку излечи и за награду добија њену кћер за своју невеосту.

* (Најбоље немачко позориште.) Пре неког времена позван је био Павле Хајзе, познати новелиста, а у последње доба и драмски писац, на светковину „франкфуртскога друштва новинара и писаца.“ Том приликом говорио је Хајзе. У свом значајном говору навео је, да се добро

размишљо ком немачком позоришту да дâ за представу велику своју трагедију, па се одлучио, да је даде франкфуртском позоришту, као најбољем од свију. Он рече, да Франкфурат на Мајни има три фактора, који чине, да му је позориште модерном драматисти најновољније, ако хоће да слободно иде даље путем, који је себи одредио. Први је фактор у томе, што франкфуртско позориште има управитеља, који разуме, као веома мало који, задатак и више одређење позорнице, и који је одарен веома богато свима знањима, која су потребна човеку на таквом месту. Осим тога његова позоришна друштица састављена је све од самих светски образованих људи, који с вољом врше свој задатак, и с љубављу и разумевањем испуњавају своју дужност. Друго, Франкфурат има позоришну публику, која, као што је он искосио, с особитим осећајем и разумевањем уме да прати песника у његовим мислима, које у делу свом износи, па шта више и тамо, где се најтамније ствари и мисли искazuју. Најпосле Франкфурат има такву позоришну критику, која је заиста схватила свој лепи задатак, који није само у томе, да изнађе и покаже погрешке каквоме делу и сневу, него да изнесе пред публику и све особине и врлине његове. Тако часно вођену критику не може Хајзе за доста да попуштује, и тим искреније мора то своје осећање да изнесе на видик, што он сам такве критике о себи сам никад не чита, него му је доста оно, што му пријатељи његови о томе доставе. Искретво у животу научило га је, да буде уздржљив у томе, а од тога имајоши и ту добру корист, што са критичарима, који га при том безобзирце оштро испрескачу, живи и пак вазда у добром и најбољем пријатељству.

* (Глумчева освета.) Глумац Футе путоваше једном по западној Енглеској, па беше те среће, да у некој варошици руча у некој особитој гостионици. При плаћању упита га гостионичар, како му се допада његово јело. „Ручао сам“, одговори глумац, „као нико у Енглеској.“ — „Изузимајући кнеза“, — примети на то гостионичар. — „Ја не изузимам никога“. — „Али ви морате изузети кнеза“, — понављајући гостионичар. „Па ни самога кнеза“, — одговори глумац љутито. Свађа поста на скоро тако жестока, да гостионичар, који једно беше и судија у месту, поведе нашега глумца на одговор пред кнеза „Господине Футе“, — окрете се тај часни чиновник глумцу, — „ви треба да знate, да је овде од памтивека обичај, кнеза увек изузимати, и да запамтите наше обичаје казнићемо вас са пет сахата затвора или једним шипингом глобе. Стоји вам на вољи, да бирате, што вам се донада.“ Футе виде, да нема куд, него плати глобу. Полазећи из суднице рече: „Целог свог века писам видео већега мамлага од овог гости-

оничара, изузимајући — господина кнеза,“ — и ту се поклони његовом кнежевском господству.

* (Прави пут у позоришту.) Неки трговчић из варошице у бечкој околици долази сваког месеца у Беч, да купи, што му треба за своју трговину. У свом мирном месту, а још више у Бечу, слушао је о чудесима, која се приказују у дворском позоришту, па је за то увек гледао, да набави себи седиште, те да и то чудо од позоришта један пут види. А г' свакад беше зле среће, никако да дође до седишта. Ту скоро деси се опет у Бечу, и то са својом женом, па се сад више него икад заузе и упне, да бар сад дође до позоришта. Срећом пође му за руком, да набави себи две улазнице, за себе и за своју жену. Са највећим уживањем и пун задовољства појави се то вече у позоришту са својом другом половином и смешкајући се одседе први чин. Кад се завеса први пут спусти, ногледа на позоришну објаву и, где, јада, тамо прочита, да се „други чин збива четири недеље доцније“. — „Но тако злоретан није нико на свету као ја“, — викну наци ожалошћени трговчић. „Хајд'мо кући!“ — Жена га погледа у чуду: „А за што да идемо?“ — „За што?“ — одговори јој муж, — „Ево гледај! Једва и с највећом муком добавио сам улазнице. Сад смо, ето, у позоришту! Кад, где, беде! Читај! Ето, други чин се игра после четврти недеље у Бечу!“ Жена се такође веома расрди, што је други чин игра после четири недеље, па псујући оде с мужем на вечеру. Уз пут и док су вечерали заклињали су се свима свецима, да више не ће никад ни споменути позориште, а камо ли, да ће ики и на представу.

* (Примање глумаца у Француза) У француским позориштима изван Париза одавна је заведен обичај, да публика сама реши, хоће ли се неки нов глумац, или глумица, или певачица примити или не. Кад се огласи, да ће пред публику изаћи такав један новајлија, да покаже шта вреди као глумац, или као певач, сваки од позоришних походилаца понесе са собом цедуљу, на којој после представе напише, да ће да се прими глумац или не. Ту цедуљу преда после одбору, који прикупља гласове. Последњи пут гласало се тако у великим позориштима велике и богате приморске и трговачке вароши Нанта, која је својим сардинама поплавила пола света. Кандидат беше лепа певачица Ханријета Боретијева, о којој је валајо да донесе суд у позоришту сабрали свет. Та певачица однесе при гласању такву победу, какву скоро није нико још однео при еличном гласању у Французу, јер од 540 особа у позоришту, само су њих 30 биле против ње. Варошки позоришни одбор наравно даје уважио ту оцену публике и одмах похитао, да потпише уговор са уметницом.

Издаје управа српског народног позоришта.